

Prihodnost kurikula

*splošno izobraževanje
in kurikularna prenova
po epidemiji*

Damijan Štefanc,
Univerza v Ljubljani,
Filozofska fakulteta

Kurikulum je kompleksna interakcija in konverzacija med učitelji in učenci o preteklosti, o prihodnosti in o njunem pomenu za sedanost.

Je ključ, s katerim odklepamo svoja vrata v svet, a je hkrati tudi ključ, ki svetu odpira vrata v nas.

(Pinar 2020)

V Sloveniji si vsaj zadnjih dvajset let nismo zastavljali nekaterih za kurikularni razvoj osnovnošolskega in gimnazijskega programa ključnih vprašanj.

Prva in zadnja premišljena sistemska prenova se je zgodila v drugi polovici 90. let. Enako velja za celovito kurikularno prenovalo.

Izsledki analize UN v osnovni šoli in gimnaziji

Učitelji so med drugim izpostavili (Slivar 2021, str. 75):

- i. da so cilji preobsežni ali neustrezni in bi bilo potrebno zmanjšanje obsega ciljev ali zamenjava z drugimi cilji,
- ii. da cilji niso ustrezno in jasno povezani s standardi znanja,
- iii. da bi bilo treba predlagane vsebine v UN aktualizirati
- iv. da UN niso horizontalno in vertikalno povezani ter usklajeni
- v. da je potrebna posodobitev didaktičnih priporočil in
- vi. da je potrebna večja terminološka konsistentnost in uskladitev

Prihodnost kurikula: kratkoročna in dolgoročna perspektiva

Kratkoročna perspektiva:

Kako bomo sanirali in kompenzirali posledice dolgotrajnega zaprtja šol in izobraževanja na daljavo v zadnjih dveh šolskih letih ter letošnjega (najverjetneje) hibridnega izvajanja pouka v mnogih šolah?

Dolgoročna perspektiva:

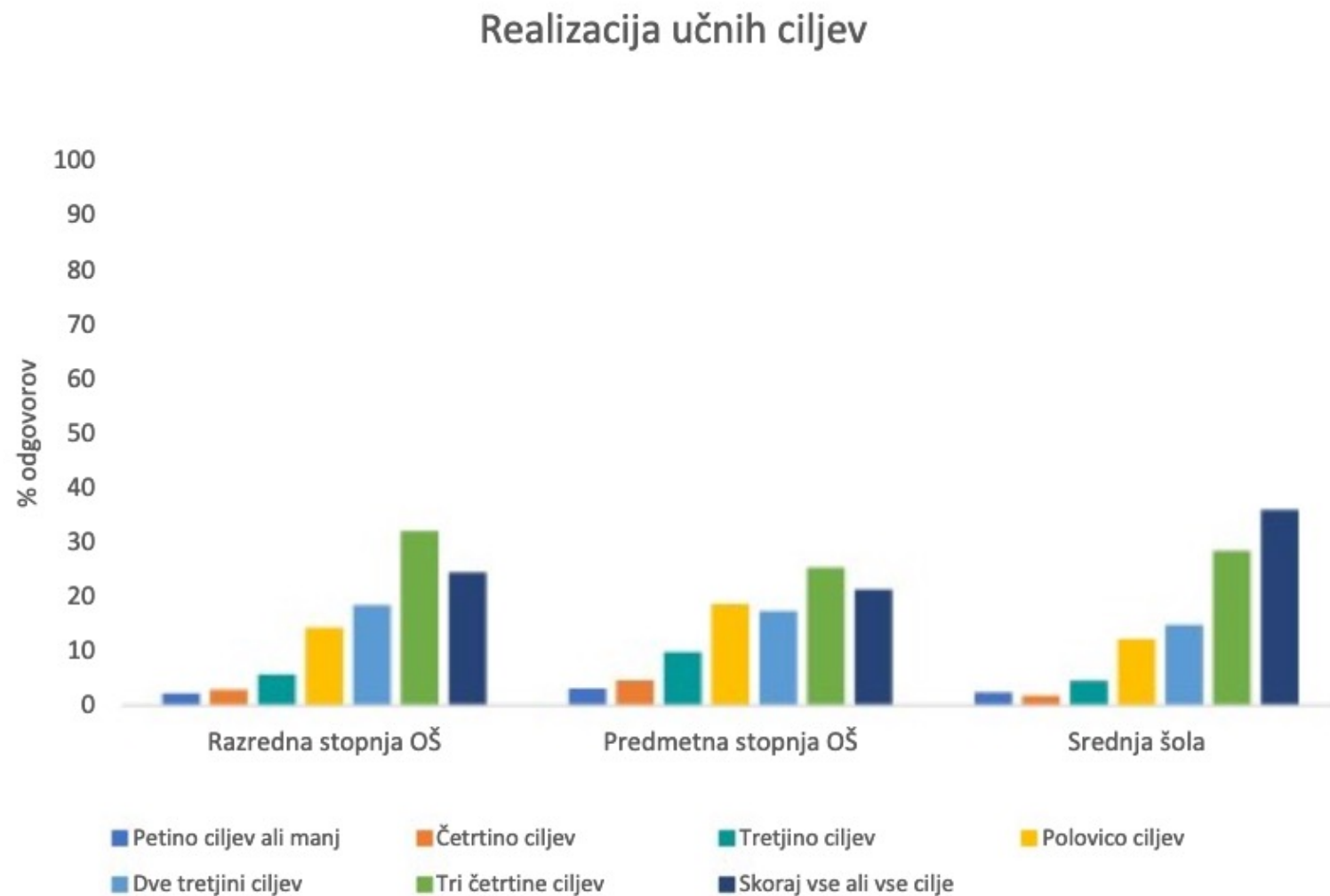
Kako bomo v prihodnjem obdobju izpeljali kurikularno prenovu, ki bo podprta z znatnimi finančnimi sredstvi, namenjenimi »odpornosti« in »okrevanju«?

Kratkoročna perspektiva: doseganje ciljev

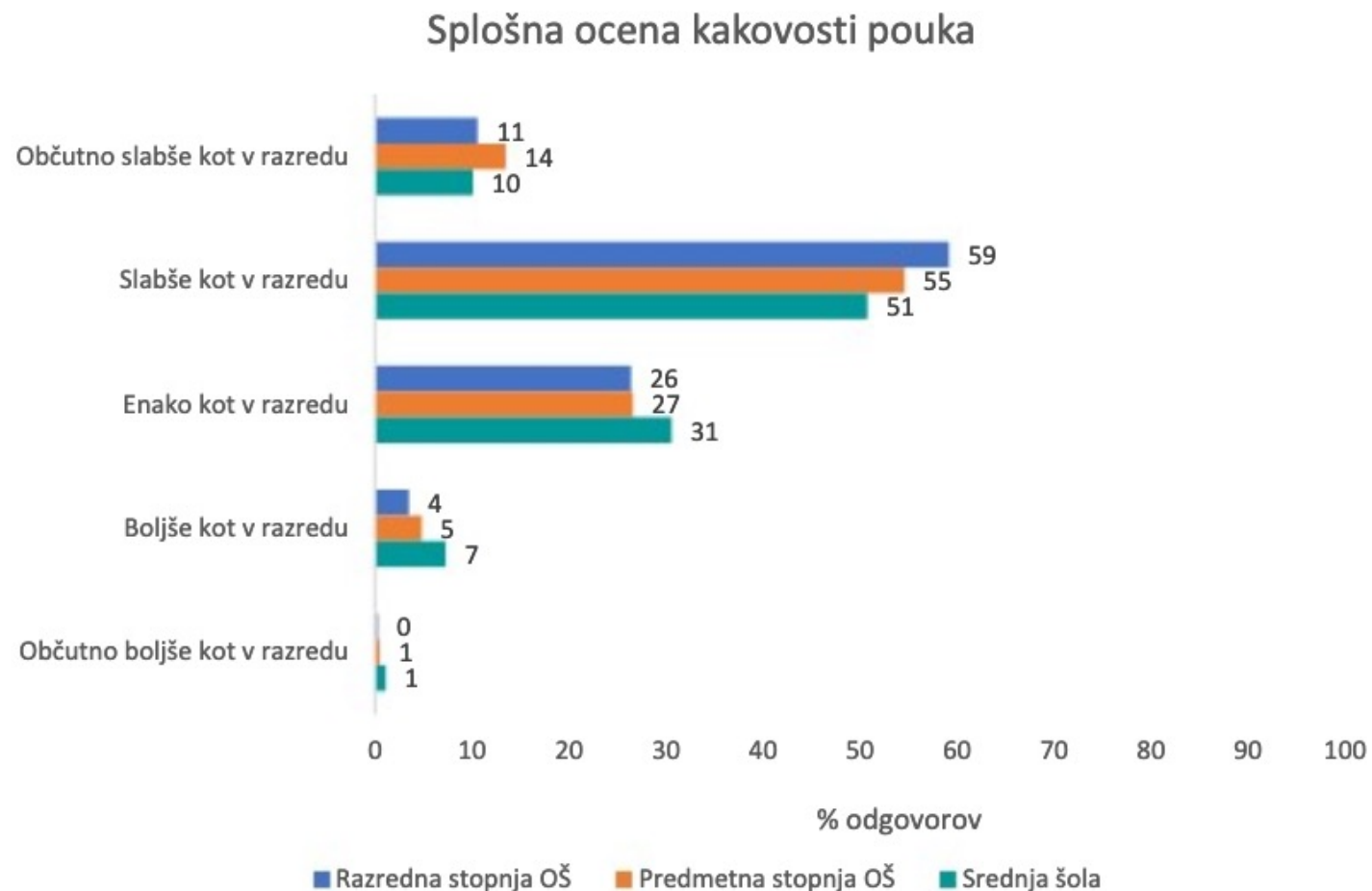
Graf 5.1.3.2: Povprečne ocene učiteljev na različnih stopnjah izobraževanja na lestvicah strinjanja s trditvami, ki se nanašajo na učne cilje

Kratkoročna perspektiva: doseganje ciljev

Graf 5.1.3.1: Ocena realizacije učnih ciljev, načrtovanih za čas izobraževanja na daljavo

Kratkoročna perspektiva: doseganje ciljev

Graf 5.1.1.3: Porazdelitev odgovorov treh skupin učiteljev na vprašanje o tem, kako v splošnem ocenjujejo svoj pouk v času poučevanja na daljavo v primerjavi s poučevanjem v razredu

Kratkoročna perspektiva: nižanje pričakovanj

Nekaj podatkov, povezanih s pričakovanji in ocenjevanjem znanja v času prvega vala epidemije je v sodelovanju s Pedagoškim inštitutom zbrala N. Jagodic (2021).

V okviru mednarodne raziskave REDS so bili tudi v Sloveniji v zbiranje podatkov vključeni učitelji osnovnih šol in učenci, ki so v času 1. vala epidemije obiskovali 7. razred OŠ.

Kratkoročna perspektiva: nižanje pričakovanj

*Tabela 12: Stališča učiteljev o tem, ali so **izkazano znanje** učencev v času prvega vala epidemije covid-19 **ocenjevali po enakih kriterijih** kot pred zaprtjem šol*

Izkazano znanje učencev sem ocenjeval/-a po enakih kriterijih kot pred zaprtjem šol.	f	f (%)
Strinjanje	773	60,0 %
Nestrinjanje	516	40,0 %
Skupaj	1289	100 %

Kratkoročna perspektiva: nižanje pričakovanj

Tabela 13: Stališča učencev o tem, ali so jim učitelji v času prvega vala epidemije covid-19 dajali višje ocene, kot bi jih sicer, če šola ne bi bil zaprta

Občutek imam, da so nam učitelji dajali višje ocene, kot bi jih sicer, če šola ne bi bila zaprta.	f	f (%)
Strinjanje	1393	56,9 %
Nestrinjanje	1057	43,1 %
Skupaj	2450	100 %

Kratkoročna perspektiva: nižanje pričakovanj

Tabela 5: Stališča učiteljev o tem, ali so se pri ocenjevanju znanja v času prvega vala epidemije covid-19 nagibali k višjim ocenam zaradi želje po izognitvi konfliktnim situacijam in morebitnim inšpekcijskim postopkom

Pri ocenjevanju znanja sem se nagibal/-a k višjim ocenam, ker sem se želel izogniti konfliktnim situacijam in morebitnim inšpekcijskim postopkom.	f	f (%)
Strinjanje	636	49,5 %
Nestrinjanje	649	50,5 %
Skupaj	1285	100 %

Kratkoročna perspektiva: nižanje pričakovanj

Tabela 15: *Stališča učiteljev in učencev o dovolj didaktično kakovostni izvedbi pouka na daljavo, da je bilo ocenjevanje znanja kasneje upravičeno*

		Popolnoma se strinjam	(Deloma) se strinjam ³⁷	Se ne strinjam	Sploh se ne strinjam	Skupaj
Učitelji	Pouk sem v času izobraževanja na daljavo lahko dovolj didaktično kakovostno izvajal/-a, da je bilo ocenjevanje znanja kasneje upravičeno.	378 29,4 %	712 55,4 %	144 11,2 %	51 4,0 %	1285 100 %
Učenci	Pouk so v času izobraževanja na daljavo učitelji dovolj dobro izvajali, da se mi zdi prav, da so lahko znanje tudi ocenjevali.	370 15,1 %	1448 59,0 %	503 20,5 %	132 5,4 %	2453 100 %

Kratkoročna perspektiva: problem empiričnih podatkov

Zanesljivih empiričnih podatkov o vrzelih pri doseganju ciljev sploh nimamo, saj so vse empirične raziskave na to temo dejansko le mnenjske.

Nizozemska analiza je pokazala, da so med poukom na daljavo nastale pomembne vrzeli v znanju, zlasti pri učencih iz manj spodbudnega socialnega okolja (Engzell idr. 2021)

Learning loss due to school closures during the COVID-19 pandemic

Per Engzell^{a,b,c,1,2}, Arun Frey^{a,d,1}, and Mark D. Verhagen^{a,b,1}

^aLeverhulme Centre for Demographic Science, University of Oxford, Oxford OX1 1JD, United Kingdom; ^bNuffield College, University of Oxford, Oxford OX1 1NF, United Kingdom; ^cSwedish Institute for Social Research, Stockholm University, 106 91 Stockholm, Sweden; and ^dDepartment of Sociology, University of Oxford, Oxford OX1 1JD, United Kingdom

Edited by Florencia Torche, Stanford University, Stanford, CA, and approved February 26, 2021 (received for review October 26, 2020)

Suspension of face-to-face instruction in schools during the COVID-19 pandemic has led to concerns about consequences for students' learning. So far, data to study this question have been limited. Here we evaluate the effect of school closures on primary school performance using exceptionally rich data from The Netherlands ($n \approx 350,000$). We use the fact that national examinations took place before and after lockdown and compare progress during this period to the same period in the 3 previous years. The Netherlands underwent only a relatively short lockdown (8 wk) and features an equitable system of school funding and the world's highest rate of broadband access. Still, our results reveal a learning loss of about 3 percentile points or 0.08 standard deviations. The effect is equivalent to one-fifth of a school year, the same period that schools remained closed. Losses are up to 60% larger among students from less-educated homes, confirm-

care system, school systems usually do not post data at high-frequency intervals. Schools and teachers have been struggling to adopt online-based solutions for instruction, let alone for assessment and accountability (10, 19). Early data from online learning platforms suggest a drop in coursework completed (20) and an increased dispersion of test scores (21). Survey evidence suggests that children spend considerably less time studying during lockdown, and some (but not all) studies report differences by home background (22–26). More recently, data have emerged from students returning to school (27–29). Our study represents one of the first attempts to quantify learning loss from COVID-19 using externally validated tests, a representative sample, and techniques that allow for causal inference.

Study Setting

Dolgoročna perspektiva

Kakšna bo naša dolgoročnejša kurikularna prihodnost?

Nimamo sicer nobene resne dolgoročne kurikularne ali izobraževalne strategije, imamo pa **načrt za okrevanje in odpornost**.

3.5.3. Opis reform in investicij komponente

REFORME

A. Prenova vzgojno-izobraževalnega sistema za zeleni in digitalni prehod

Ključni izzivi

Vzgojno-izobraževalni programi vključujejo kompetence, ki izzivov, s katerimi se sooča sodobna družba, niso mogle v celoti nasloviti. Prav zato je treba v okviru prenove vzgojno-izobraževalnega sistema prenoviti izobraževalne programe oziroma učne načrte z vključevanjem kompetenc, pomembnih za družbo prihodnosti. Poleg tega je nujno upoštevati različne načine izvajanja vzgojno-izobraževalnih programov, npr. izobraževanje na daljavo, kar vpliva na organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela, in s tem na oblikovanje ključnih dokumentov, ki usmerjajo izobraževanje.

Cilji

- Opremiti šolajoče ter pedagoško-andragoško osebje s kompetencami, pomembnimi za soočanje z aktualnimi izzivi in izzivi prihodnosti (digitalnimi kompetencami, kompetencami za trajnostni razvoj ter finančno pismenostjo) za krepitev odpornosti izobraževalnega sistema.
- Izboljšati usklajenost kompetenc z zahtevami trga dela za lažji prehod učečih se na trg dela.

Navedeno bomo dosegli s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikul za vrtce, učni načrti ter katalogi znanj; v nadaljevanju: učni načrti).

Opis narave, vrste in obsega reforme

Gre za kurikularno reformo področja izobraževanja, in sicer prenovu izobraževalnih programov s prenovu programskih dokumentov na področju predšolskega, osnovnošolskega in splošnega srednješolskega izobraževanja ter izobraževanja odraslih na predmetnih področjih. Ocena stroškov reforme je 4,46 mio EUR, od tega bo iz NOO kritih 4,415 mio EUR, razlika pa iz državnega proračuna.

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODPORNOST

Junij 2021

 Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Izvedbena določila (način izvajanja)

Na MIZŠ-ju smo že oblikovali Delovno skupino za spremljavo prenove, ki je sestavljena iz predstavnikov MIZŠ-ja, pristojnih za posamezna stopenjska področja, direktorjev in pomočnikov javnih zavodov, slednji bodo izvajali prenovo, ter predsednikov strokovnih svetov, ki bodo kot pristojni organi potrjevali izhodišča in tudi prenovljene učne načrte. Ključna naloga delovne skupine je, da vodi in nadzoruje reformo, pri tem pa skrbi za časovno in kakovostno izvedbo prenove izobraževalnih programov, za komplementarno izvajanje reforme A in C ter usmerja delo ključnih deležnikov. Proces izvajanja reforme bo koordiniral in vodil MIZŠ v okviru navedene delovne skupine, medtem ko bodo izvedbeno za posamezne naloge zadolženi in odgovorni javni zavodi, ki so skladno z zakonom pristojni za prenovo izobraževalnih programov, pri čemer bo imel ključno vlogo in odgovornost Zavod RS za šolstvo.

Postopek prenove učnih načrtov je sicer formalen postopek, za katerega pa sredstva niso opredeljena v proračunu RS, ampak se morajo posebej opredeliti in zagotoviti ob vsakokratni prenovi učnih načrtov, zato bodo temu namenjena sredstva SOO, in bo potekal kot sledi:

- na podlagi sklepa o pripravi izhodišč za posodobitev izobraževalnih programov s prenovo učnih načrtov na ravni osnovnih šol (v nadaljevanju: OŠ) in gimnazijskega programa, izhodišč za prenovu katalogov znanj splošnoizobraževalnih predmetov srednjega strokovnega, srednjega poklicnega in nižjega poklicnega izobraževanja (v nadaljevanju: SŠ) ter izhodišč za prenovu kurikula za vrtce, ki ga je ministrstvo izdalo pristojnemu javnemu zavodu ZRSŠ, bo v prvi fazi imenovanih več delovnih skupin za pripravo izhodišč prenove programskih dokumentov.
- Skupine bodo oblikovale predloge izhodišč za prenovu izobraževalnih programov (do Q2/2022). Priprava izhodišč zajema celovito analizo z ugotovljenimi potrebami po prenovi izobraževalnih programov in predloge izhodišč za prenovu.

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODPORNOST

Junij 2021

 **Financira
Evropska unija**
NextGenerationEU

- Predloge izhodišč, ki so pogoj za pripravo konkretnih prenovljenih učnih načrtov, pregleda in sprejme pristojni strokovni svet³⁸.
- Na podlagi sprejetih izhodišč bodo v drugi fazi imenovane delovne skupine strokovnjakov (poziv Zavoda za šolstvo na podlagi predloga MIZŠ-ja) za prenovu izobraževalnih programov s prenovu učnih načrtov in katalogov znanj s celovitim razvojem in preverjanjem digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj, vključno s finančno pismenostjo³⁹, ter temeljnimi vsebinami RIN. Delovne skupine bodo celostno naslavljale umeščanje vseh navedenih kompetenc v posamezne učne načrte, saj bo proces vključevanja teh kompetenc v izobraževalne programe temeljil na interdisciplinarnem sodelovanju, tako vertikalnem kot horizontalnem.
- Delovne skupine strokovnjakov za pripravo izhodišč in za prenovu izobraževalnih programov s prenovu učnih načrtov in katalogov znanj ne izvajajo dela v okviru njihove redne zaposlitve, temveč je to začasno in dodatno delo, ki je plačano na podlagi avtorskega honorarja ali podjemne pogodbe. V delovnih skupinah v obeh fazah bo sodelovalo več kot 1.000 članov.
- Skupine bodo oblikovale predloge prenovljenih učnih načrtov in katalogov znanj po posameznih področjih ter jih predložile v obravnavo in potrditev na strokovne svete (Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje ter Strokovni svet RS za izobraževanje odraslih), ki bodo pričeli s postopkom njihove potrditve in sprejetja skladno z ZOFVI. Oblikovani predlogi bodo v posameznih delih lahko tudi vrnjeni v ponovno obravnavo strokovnjakom za prenovu izobraževalnih programov. Po dodatni uskladitvi bodo predloge ponovno poslali v obravnavo in potrditev na strokovna sveta. Pred določitvijo posebnega dela izobraževalnega programa za gimnazije bo svoje mnenje podala tudi državna maturitetna komisija.
- Strokovni svet bo v skladu s svojimi zakonskimi pristojnostmi določil spremenjene učne načrte in jih predlagal ministru za sprejetje. Sklep o sprejetju programov oziroma odredba o veljavi novega učnega načrta bo objavljen v Uradnem listu, program pa na spletnih straneh ministrstva.
- Potrditev učnih načrtov na strokovnih svetih je ključna, saj bo po potrditvi sledilo njihovo postopno uvajanje v izobraževalni sistem, kar vključuje tudi usposabljanje strokovnih delavcev (slednje je opredeljeno v okviru investicije E).

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODPORNOST

Junij 2021

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

V obdobju 2021-2026 bodo torej rezultati navedenih aktivnosti:

- prenovljeni učni načrti, ki tudi na ravni standardov znanja celovito umeščajo:
 - o digitalne kompetence,
 - o kompetence za trajnostni razvoj,
 - o finančno pismenost in
 - o temeljna znanja RIN (vsa temeljna področja računalništva in informatike, vključno z umetno inteligenco);
- postopno uvajanje prenovljenih učnih načrtov, vključno z njihovim preverjanjem;
- na podlagi izkušenj in evalvacij pri izvajanju usposabljanj strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju (v okviru investicije E) bo pripravljen predlog novih pristopov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja z vidika pedagoških digitalnih kompetenc in kompetenc za trajnostni razvoj kot tudi predlog ustrezne umestitve in vrednotenja pedagoško-andragoških kompetenc na področju trajnostnega razvoja ter pedagoških digitalnih kompetenc in temeljnih znanj RIN strokovnih delavcev, tudi z uporabo orodij za samopreverjanje v vseh fazah njihovega kariernega razvoja (vstop v poklic, učitelj začetnik, izkušeni učitelj).

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODPORNOST

Junij 2021

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Časovnica

- Do Q4/2021 bodo oblikovani predlogi izhodišč za prenovo izobraževalnih programov s prenovo učnih načrtov (OŠ, gimnazije in vrtci).
- Do Q2/2022 bodo oblikovani predlogi izhodišč za prenovo katalogov znanj izobraževalnih programov srednjega strokovnega in poklicnega izobraževanja.
- Do Q4/2022 bo v okviru finančne pismenosti za področje izobraževanja odraslih izvedena analiza stanja z nadgradnjo izobraževanj oziroma usposabljanj, ki bo postavila temelje za izvedbo programov finančne pismenosti za odrasle, ki se bodo izvajali v okviru investicije E.
- Do Q1/2023 bo 80 nadgrajenih oziroma prenovljenih učnih načrtov in katalogov znanj z digitalnimi kompetencami in temeljnimi vsebinami RIN ter kompetencami za trajnostni razvoj, vključno s finančno pismenostjo, predloženih v potrditev na strokovne svete.
- Do Q1/2025 bo oblikovan predlog ustrezne umestitve in vrednotenja pedagoških digitalnih kompetenc, kompetenc za trajnostni razvoj in finančne pismenosti strokovnih delavcev VIZ v vseh fazah kariernega razvoja; predlagani bodo novi pristopi nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja.
- Do Q2/2026 bo 216 učnih načrtov nadgrajenih oziroma prenovljenih in potrjenih na pristojnem strokovnem svetu.⁴⁰

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODPORNOST

Junij 2021

Dolgoročna perspektiva: Kaj bomo naredili z branjem?

Imamo resen problem z branjem zlasti daljših in zahtevnejših besedil; mladi z manj izobraženimi starši tudi bistveno manj berejo (prim. Kovač idr. 2020)

Po drugi strani: na lestvicah bralne pismenosti – npr. na PISA 2018 – dosegamo nadpovprečne rezultate (OECD 2019)

Čemu bomo torej sledili?

Dolgoročna perspektiva: vprašanje tehnologizacije

Kako tehnologija vpliva na kakovost in dostopnost izobraževanja?

Kako vpliva na produkcijo in prenos znanja?

Kaj sploh pomeni biti „digitalno pismen“?

Dolgoročna perspektiva: vprašanje ekološke krize

Kako naj se splošno izobraževanje odzove na ekološko krizo: na dejstvo, da način življenja, ki ga vodimo, pelje prihodnje generacije v okoljsko in civilizacijsko katastrofo? Kakšna je tu vloga šole in splošnega izobraževanja?

Za konec

Po izkušnjah iz prenove učnih načrtov v obdobju med 2006 in 2008 lahko sklepamo, da obstaja tudi tokrat nevarnost, da bomo v nacionalne kurikularne dokumente zgolj nekritično prepisovali bruseljski besednjak brez tehtnejšega premisleka, refleksije in strokovne razprave.

Toliko bolj, ker bomo pod pritiskom črpanja milijonskih sredstev v ta namen.

Če bo temu tako, potem bo priložnost za resno strateško načrtovanje prihodnosti kurikula ponovno zamujena vsaj za 20 ali 30 let.